

УДК 633.88

Код UPOV: ONONI_ARV

Методика
проведення експертизи сортів вовчуга польового (*Ononis arvensis* L.)
на відмінність, однорідність та стабільність

Загальні рекомендації

1. Предмет Методики

Методика стосується всіх сортів виду *Ononis arvensis* L.

2. Необхідний рослинний матеріал – насіння

2.1 Компетентний орган визначає скільки, якої якості, коли й куди постачається насіння для експертизи сорту.

2.2 Мінімальна кількість насіння має становити 50 г.

2.3 Насіння має бути здорове на вигляд, не уражене хворобами, не пошкоджене шкідниками та відповідати вимогам чинних нормативних документів щодо посівних і сортових характеристик.

2.4 Насіння нічим не обробляють.

3. Метод експертизи

3.1 **Тривалість експертизи.** Експертиза має тривати щонайменше два незалежні вегетаційні цикли, за необхідності експертизу продовжують на третій.

3.2 **Місце експертизи.** Експертизу проводять у двох закладах експертизи (основному та додатковому).

3.3 **Умови для проведення експертизи.** Експертизу виконують за умов, що забезпечують задовільний ріст і розвиток рослин, і достатнє виявлення характерних ознак сорту. Оптимальну стадію розвитку рослин для оцінки кожної ознаки вказано цифрами у другій колонці Таблиці ознак і описано в поясненні до неї.

3.4 **План експертизи.** Планують такий розмір ділянок, щоб вилучення рослин або їхніх частин для вимірювань і підрахунків не шкодило б обстеженням, які тривають до звершення циклу вирощування. Кожне дослідження має включати щонайменше 60 рослин, розділених на два повторення. Рекомендована схема розміщення рослин $0,45 \times 0,45$ м.

3.5 **Метод дослідження.** Опис морфологічних ідентифікаційних ознак сорту здійснюють методом візуальної оцінки та за допомогою вимірювань чи підрахунків залежно від типу виявлення ознак (якісні – QL, кількісні – QN, псевдоякісні – PQ). Тип виявлення ознаки проставлено в першій колонці Таблиці ознак.

Рекомендований метод спостереження за ознаками вказано в другій колонці Таблиці

ознак:

- MG: разове вимірювання групи рослин або частин рослин (наприклад, висота);
- MS: вимірювання групи попередньо визначених рослин або частин рослин, на яких протягом вегетації здійснюються всі виміри кількісних ознак (наприклад, довжина);
- VG: візуальна разова оцінка групи рослин;
- VS: візуальна оцінка окремих, попередньо визначених рослин або частин рослин.

3.6 Кількість рослин / частин рослин. Експертизі підлягає щонайменше 60 рослин. Усі вимірювання варто здійснювати на такій кількості рослин:

- MG: разове вимірювання 60 рослин або частин 60 рослин (наприклад, висота);
- MS: вимірювання окремих, попередньо визначених 30 рослин або частин 30 рослин;
- VG: візуальна разова оцінка 60 рослин;
- VS: візуальна оцінка окремих, попередньо визначених 30 рослин або частин 30

рослин.

4. Оцінка відмінності, однорідності та стабільності

Для оцінки виявлення відмінності й однорідності використовують ознаки, наведені в Таблиці ознак, і коди (1–9), необхідні для електронного опрацювання даних. Сукупність цих кодів складає кодову формулу сорту і використовується для формування групи подібних сортів.

4.1 Експертиза на відмінність

Сорт відповідає умові відмінності, якщо за виявленням ознак він чітко відрізняється від будь-якого іншого сорту, загальновідомого до дати, на яку заявка вважається поданою. Експертизу на відмінність проводять після отримання результатів морфологічного опису першого року. Якщо сорт-кандидат може бути вирізненим з-поміж загальновідомих сортів методом порівняння їхніх описів, то він є відмітним. Коли неможливо чітко вирізнити сорт-кандидат серед загальновідомих за морфологічною кодовою формулою, його необхідно наступного року порівняти в польовому досліді.

4.2 Експертиза на однорідність

Сорт вважається однорідним, якщо з урахуванням особливостей його розмноження рослини сорту залишаються достатньо подібними за своїми основними ознаками, визначеними під час морфологічного опису.

Для оцінки однорідності приймається популяційний стандарт 5% за рівня ймовірності 95%. У вибірці з 60 рослин допускаються шість нетипових.

4.2.1 Нетипові рослини позначають стрічками, етикетками тощо. За відсотком нетиповості встановлюють однорідність сорту.

4.3 Експертиза на стабільність

Сорт вважається стабільним, якщо його основні ознаки, відзначені в Описі, залишаються незмінними після неодноразового розмноження чи, у разі особливого циклу розмноження, наприкінці кожного такого циклу.

Зазвичай, коли сорт однорідний, він може вважатися стабільним.

5. Групування сортів для експертизи на відмінність

Сорти групують за найвідмітнішими морфологічними ознаками для кожного сорту, використовуючи ознаки, які, як відомо з практики, не варіюють або дуже слабо варіюють у межах сорту. Ці ознаки можуть бути використані окремо або в комбінаціях з іншими.

Рекомендовано для групування такі ознаки:

- Рослина: за висотою (ознака 1);
- Стебло: опушення (ознака 2);

- Листкова пластинка: за формою (ознака 6);
- Квітка: забарвлення віночка (ознака 10);
- Рослина: час початку цвітіння (ознака 15).

5.1 Для чіткої реєстрації виявлення ознаки поряд із сортами-кандидатами рекомендовано висівати сорти-еталони.

6. Умовні позначення

(*) – ознаки, позначені зірочкою, завжди залучають до Методик з експертизи на ВОС усіма країнами-членами UPOV, за винятком випадків, коли виявлення попередньої ознаки або регіональні умови доводять це унеможлиблюють;

(+) – вказує на те, що до цієї ознаки надано пояснення або ілюстрації після Таблиці ознак.

7. Таблиця ознак сортів вовчуга польового

Ознаки		Ступені виявлення ознак	Коди	Сорти-еталони
1	2	3	4	5
1. (*) (+) QN	Рослина: за висотою MG 2	низька	3	
		середня	5	
		висока	7	
2. (*) QL	Стебло: опушення VG 2	відсутнє	1	
		наявне	9	
3. PQ	Стебло: забарвлення VS, 2	червоне	1	
		червоно-буре	2	
		буре	3	
4. QL	Стебло: інтенсивність червоно-бурого забарвлення VG, 2	слабка	3	
		помірна	5	
		сильна	7	
5. QL	Стебло: наявність колючок на гілках VG, 2	відсутні	1	
		наявні	9	
6. (*) PQ	Листкова пластинка: за формою VS, 2	видовжено-еліптична	1	
		овальна	2	
		еліптична	3	
7. (+) QN	Листкова пластинка: за довжиною VS, 2	коротка	3	
		середня	5	
		довга	7	
8. QN	Листкова пластинка: за шириною VS, 2	вузька	3	
		середня	5	
		широка	7	
9. (+) QN	Квітка: за довжиною VS, 2	коротка	3	
		середня	5	
		довга	7	
10. (*) PQ	Квітка: забарвлення віночка VS, 2	білувате	1	
		рожеве	2	
11. (+) QN	Плід (біб): за довжиною VS 3	короткий	3	
		середній	5	
		довгий	7	
12. (+) QN	Плід: за шириною VS 3	вузький	3	
		середній	5	
		широкий	7	
13. (+) QN	Насіння: маса 1000 шт. MS 4	мала	3	
		середня	5	
		велика	7	
14. QL	Насінина: інтенсивність бурувато-зеленого забарвлення VG, 4	слабка	3	
		помірна	5	
		сильна	7	

1	2	3	4	5
15. (*) (+) VG QN	Рослина: час початку цвітіння VG 1	ранній	3	
		середній	5	
		пізній	7	
16. (+) QN	Рослина: час досягання плодів VG, 3	ранній	3	
		середній	5	
		пізній	7	

8. Пояснення до Таблиці ознак сортів вовчуга польового

Коди фаз росту й розвитку рослин сорту, в які рекомендовано проводити спостереження

Коди	Назви фаз розвитку
1	Початок цвітіння
2	Повне цвітіння
3	Стигле насіння
4	Сухе насіння

Квітучі рослини вовчуга польового

8.1 Пояснення або ілюстрації до окремих ознак

До 1. Рослина: за висотою, см.

Низька – до 30, середня – 30–80, висока – понад 80.

До 7. Листкова пластинка: за довжиною, см.

Коротка – до 1,5; середня – 1,5–3,0; довга – понад 3,0.

До 9. Квітка: за довжиною, мм.

Коротка – до 15, середня – 15–20, довга – понад 20.

До 11. Плід (біб): за довжиною, мм.

Короткий – до 7, середній – 7–8, довгий – понад 8.

До 12. Плід: за шириною, мм.

Вузкий – до 5, середній – 5–6, широкий – понад 6.

До 13. Насіння: маса 1000 шт., г.

Мала – до 4,4; середня – 4,4–5,2; велика – понад 5,2.

До 15. Рослина: час початку цвітіння, місяць.

Ранній – червень,
середній – червень–липень,
пізній – серпень.

До 16. Рослина: час досягання плодів, місяць.

Ранній – липень–серпень,
середній – серпень–вересень,
пізній – вересень.

9. Література

1. Біленко В. Г. Технологія вирощування лікарських рослин і використання їх у медицині та ветеринарній практиці / В. Г. Біленко, В. І. Лушпа, Б. Є. Якубенко, Д. С. Волох. – К.: Арістей, 2007. – С. 202–205.
2. Лебеда А. Ф. Лекарственные растения: Самая полная энциклопедия / А. Ф. Лебеда, А. П. Исайкина, Н. И. Джуренко, В. Г. Собко. – М.: АСТ – ПРЕСС Книга, 2006. – С. 727–728.
3. Определитель высших растений Украины. – К.: Фитосоциоцентр, 1999. – С. 184.
4. Турова А. Д. Лекарственные растения СССР и их применение / А. Д. Турова, Э. Н. Сапожникова. – М.: Медицина, 1982. – С. 189–190.